

TỘI ÁC VÀ HÌNH PHẠT (1)

(Tập ghi)

Hôm nay muốn để cho cái đầu ngoi nghỉ, tôi bèn đọc sách. Đó là một cổ tật.

Nhưng, không phải tìm về những con chữ dịu dàng của Thạch Lam, của Alphonse Daudet, của Alain-Fournier... mà là những con chữ CHẴNG dịu dàng chút nào của Dostoievski. Cái đầu đang đau cần phải được trị liệu bằng liều thuốc thật đắng. Dĩ độc trị độc là thế! Chữ nghĩa Dostoievski ứ tràn đầu khổ sẽ giúp tôi có thể tự gỡ thoát khỏi những buồn phiền riêng.

Chương III.

(Dựa vào bản dịch của Trương Đình Cử, NXB Khai Trí 1973,
TTBG điều chỉnh câu cú.)

Raskolnikov không thích chỗ đông người; nhất là thời gian gần đây chàng tránh mọi sự tụ họp. Dù vậy, hiện tại thì chàng cảm thấy thích chung đụng với người chung quanh. Hình như có điều mới lạ đang xảy ra trong chàng, đồng thời chàng thêm khát có bạn. Chàng đã quá đổi mệt mỏi trong cái thánng ảo não thu mình, bị bao nhiêu khiêu khích dằn vặt, nên ao ước được thở trong một bầu không khí khác dù chỉ trong chốc lát, bất kỳ là bầu không khí nào. Vì thế, mặc cho sự bản thủu ô uế của khung cảnh hiện tại, chàng muốn nấn ná ngồi lại, lòng cảm thấy thật nhiều thích thú.

Người chủ quán ở một phòng khác, nhưng ông ta thường hay đến gian phòng này. Ông đến bằng lối nào, chẳng ai biết, chỉ thấy trước tiên là đôi giày ông đánh xi bóng nhoáng trông rất oai vệ, viền giày màu đỏ lật ra ngoài, sau đó là ông, mặc một chiếc áo khoác què mùa, trong có áo gi lê bằng hàng đen, cũng bóng nhoáng nhưng trông rất góm ghiếc. Ông không thắt cà vạt, khuôn mặt xem như có bôi mỡ, tron hệt cái chốt sắt. Một đĩa bé trạc 13 hay 14 tuổi đứng sau một cái quầy. Một đĩa khác nhỏ hơn, bưng rượu cho khách.

Tại quán có dưa chuột thái nhỏ, bánh qui đen và cá khô chặt thành miếng. Xem chừng những món nhậu này chẳng ngon lành gì. Bầu không khí nặng nề đến mức khó lòng ngồi yên một chỗ. Mọi vật đều xông ra mùi rượu khiến người ta có cảm tưởng rằng chỉ mỗi cái mùi xông ra ấy cũng đủ làm cho say đến ngã lãn sau năm phút đồng hồ.

***/ LỜI RIÊNG CỦA TTBG.**

Đọc xong đoạn văn trên, ngừng lại suy nghĩ.

Y hệt tiếng sóng gào không ngớt của biển đen đêm khuya tĩnh vắng, một quán rượu hay quán café điển tả trong văn chương là điều tạo nên quyến rũ thật nhiều cho tôi. Như một ám ảnh, như một gợi nhớ.

+ Quán rượu của Nikos Kazantzakis trong Alexis Zorba chẳng khác nào quán rượu ở Cảng Anvers nước Bỉ, một lần tôi theo ban nhạc Daniel đến uống champagne, nghe sóng vỗ dưới gầm, nghe cái máy hát trong góc quán rền rĩ hoà giọng điệu náo nùng của bản nhạc Merci Chérie.

+ “*Quán café sáng ánh đèn*” trong truyện ngắn Hemingway chẳng khác nào cái quán ven đường Lê Thánh Tôn có *tôi là người-khách-độc-nhất ngồi-đọc-sách-dưới-ánh-đèn-vàng-lúc-ba-giờ-khuya*, đạo tháng Năm 2017 về thăm quê hương với Vân San.

Trong các bối cảnh ấy, trái tim tôi đã rung lên những điệu nhạc lạ lùng kỳ bí.

Tôi thấy mình THẬT MAY trong khoảnh khắc tíc tắc chụp bắt được cái thần tiên đó.

Làm sao quên? Nhất là vào những ngày tháng bí lỗi tâm hồn như hôm nay, làm sao có thể quên những tháng ngày cũ?

Nhưng làm sao được?

Chỉ có nước “đi tìm” lại “các quán rượu, quán café trong đời từng gặp” qua những con chữ dịu dàng của các nhà văn lớn thôi.

*

**

(Đọc tiếp Chương III Tội Ác & Hình Phạt).

Có những cuộc gặp gỡ (ngay cả với những kẻ hoàn toàn chưa hề gặp, chỉ mới thấy nhau lần đầu) đã khơi lên một mối liên quan hết sức đột ngột mà trước đó cả hai chưa ai nói với nhau lời nào. Cảm tưởng trên, chính Raskolnikov đã cảm thấy đối với ông khách ngồi riêng rẽ đằng kia, vẻ như một công chức đã nghỉ hưu. (Về sau, Raskolnikov nhiều lần nhớ lại cảm tưởng đầu tiên ấy và cho đó là một dự tưởng, một linh tính). Chàng không ngớt nhìn người công chức nọ. Cố nhiên, người kia cũng đã ngó chàng một cách khân khoản ngay từ đầu. Rõ ràng ông ta ao ước được trò chuyện cùng chàng.

Đối với mọi người tại đây, kể cả chủ quán, người công chức nhìn họ với vẻ chán chường cău kính, đồng thời tuông như kiêu hãnh, xem mọi người là dưới tay mình để chẳng có gì cần phải nói với họ.

Ông ta trông đã quá ngũ tuần, hình vóc trung bình, thân thể chắc chắn, cao vừa tầm, trán hói, tóc hoa râm. Khuôn mặt ông là khuôn mặt của một bọm nhậu, hai má phì ra, xanh xám, mi mắt húp. Qua kẽ mi là đôi mắt nhỏ, đỏ hoe nhưng nhanh nhẩu. Cả con người ông có vẻ gì lạ lùng: một sự hoan hỉ phát hiện qua đôi mắt. Có thể nói rằng cái nhìn ông rất thông minh, sâu sắc nữa là khác; nhưng đồng thời cũng có lóe ra một vài ánh nét của sự điên khùng.

Ông mặc một bộ đồ ni đen đã cũ, rách nát, không có cái khuy nào, trừ mỗi cái khuy cón dính toong teng cũng được ông cài vào áo. Có lẽ ông vẫn muốn bảo vệ cho sự lễ độ thường tình. Cái vạt nhàu nát, đầy vết bẩn, thấm nước, lòi ra dưới viền sơ mi bằng vải. Râu ria nhẵn nhụi ra dáng một công chức đảng hoàng, nhưng vì cạo đã lâu nên cũng đã mọc lún phún khiến da mặt thành màu xanh xám. Trên cử chỉ, thấy lộ ra vẻ của người công chức trầm tĩnh. Nhưng có một nỗi lo âu hằn lên mặt như đang bị sâu xé nội tâm. Mái tóc rữ; đôi lúc hình như quá tuyệt vọng, ông ôm đầu trong hai lòng bàn tay, chống khuỷu xuống mặt bàn bầy nhầy cả nước.

Cuối cùng, ông nhìn thẳng vào Raskolnikov và nói bằng giọng lớn, cứng rắn:

-Thưa ông bạn, tôi xin hầu chuyện cùng ông có được không? Bởi vì dù hình thức bên ngoài của ông bạn không được trang nghiêm cho lắm thì kinh nghiệm cũng giúp tôi nhận ra rằng ông bạn là một người trí thức chứ không phải hạng quen đi ăn nhậu thế này. Đối với tôi, tôi luôn luôn kính trọng sự học vấn, nhất là sự học vấn mà có thêm những đức tính quý báu của tâm hồn. Mà đây, tôi cũng là Hội thẩm viên danh dự (Cấp bậc dân sự do đại đế Pierre đặt ra tương đương với cấp Đại úy trong quân đội). Tên tôi là Marméladov, hội thẩm viên danh dự. Tôi xin mạn phép được hỏi có phải trước đây ông bạn cũng đã làm việc trong Công sở?

-Không, tôi đang còn đi học, Raskolnikov trả lời, ngạc nhiên với cách nói khoa trương của viên công chức; thêm nữa, ngạc nhiên vì bất chợt có người hỏi đến chàng. Một phút trước chàng có ý muốn tham gia vào sự sinh hoạt chung của mọi người, muốn tiếp xúc với xã hội; nhưng chỉ mới nghe mấy lời đầu tiên hỏi trực tiếp đến mình, chàng đã cảm thấy ngay (như dạo trước) một sự ghê tởm, khó chịu, bực bội. Chàng rất sợ đối với bất kỳ kẻ nào xa lạ mà có ý muốn hoặc có vẻ như muốn đụng chạm đến cá nhân chàng.

***/ LỜI RIÊNG CỦA TTBG.**

Khi vừa lớn, lần đầu đọc tác phẩm này, tôi thấy thật sợ, nỗi sợ vô căn cứ không sao giải thích. Cuộc đời cơ hồ mở ra trước mắt bằng một màu đen ghê rợn. Tôi cứ mãi đặt với mình câu hỏi: “*Chẳng lẽ trên đời có thật một địa ngục trần gian như Dostoievski vẽ ra?*”

Chứng minh cho cái Nghĩ trong đầu là những cái Thật của Định Mệnh. Những biến cố nát lòng đưa đến ngay khi CHƯA đặt đôi chân trên thềm đời sống. Các ngã rẽ ngặt nghèo liên tiếp nối đuôi nhau.

Dần dần quen đi. Tới một hồi nhìn lại mới chợt nghĩ:

“*Bởi nhờ làm quen quá sớm với các con chữ kinh hoàng của Dostoievski mà tôi mới có thể chịu đựng được tất cả những tai ương xảy ra dồn dập.*”

Nhà văn vĩ đại có khác! Chữ nghĩa đầy ma lực của ông đã giúp và giúp hoài cho một đứa (luôn có cái nhìn bi quan) như tôi tìm ra một hướng đi.

Bây giờ, một cuộc đời sắp tàn, lại thấy như đang bắt gặp đúng tầng số thông cảm.

*

**

Marméladov kêu lên:

“À, thế ra ông bạn là sinh viên, hoặc trước đây là sinh viên. Tôi cũng đã có ý nghĩ ấy, ông bạn là sinh viên! Kinh nghiệm! A thừa ông, chính cũng là do kinh nghiệm. (Rồi như để làm dấu khen tặng, ông ta lấy ngón tay chỉ vào trán mình.) Ông bạn là sinh viên, hoặc nói đúng hơn ông bạn đi theo đường khoa học. Nhưng ông bạn cho phép...

Ông ta đứng dậy, lão đảo cầm ly và chai rượu, bước lại ngồi xéo bên chàn thanh niên. Trông ông có vẻ đã say say nhưng nói năng vẫn còn hoạt bát, sôi nổi, tuy đôi khi bị lúng túng về danh từ và phải kéo dài câu nói. Ông ta vô lấy Raskolnikov với cái vẻ thèm khát một thứ gì, giống như từ một tháng qua, chưa được cùng ai nói câu nào.

***/ LỜI RIÊNG CỦA TTBG.**

Trong toàn tác phẩm Tội Ác Và Hình Phạt, chương III này gây xúc động nhiều nhất cho tôi. Đọc đi đọc lại bao nhiêu lần thì cũng chỉ cái chương này được ưa trên hết.

Ở đây, cá chất và tấm lòng Dostoievski phơi bày rõ qua cả hai nhân vật Marméladov và Raskolnikov.

Giống như nghệ thuật và cuộc đời Van Gogh biểu tượng cho Tình Thương, Nỗi Cô Đơn và Tài Năng tột đỉnh, thì suốt giòng văn chương phong phú của Dostoievski, cả ba điểm trên, nhất là trong tác phẩm lừng danh này, đã hiện lộ rõ rệt.

Ở thời đại Google (nhìn chung quanh) thấy chẳng mấy người còn ưa đọc sách. Thật là một điều đáng tiếc!

Văn minh công nghệ làm phai mờ giá trị của đạo đức **được khởi nguồn từ những Con Chữ**. Lúc nào và bao giờ cũng chỉ là tiền bạc và thực dụng! Tâm hồn không còn đất sống. Nhà văn vĩ đại như Dostoievski trên trời cao nhìn xuống nhân thế đến phải ngậm ngùi thương cho trái tim teo tóp của con người thời đại hôm nay.

Dẫu vậy, câu nói của nhân vật Marméladov (hay chính Dostoievski) ở đoạn văn trên:

“Tôi luôn luôn kính trọng sự học vấn, nhất là sự học vấn mà có thêm được những đức tính quý báu của tâm hồn.”
với riêng tôi vẫn có giá trị vĩnh cửu.

Nên, thà chấp nhận ngu ngơ còn hơn là đánh mất trong đầu lời chỉ dạy như một kim chỉ nam của con người được mệnh danh “nhà văn của giới nghèo” kia.

Trần Thị Bông Giấy.

(Bài viết xong tại San Jose, thứ Tư July 31/2019 11 giờ 59 phút khuya).

[]

